

אגישמקע ווארט

גליון תתס"ב פרשת ראה כ"ה מנחם אב תשפ"ו

אגדה ובקיאות

"ברכה וקללה" (יא, כו)

העמידו שורה של פרשים, וכל חייל היה צריך לעלות על הסוס ולדהור. בהמשך השטח היתה תעלה חשופה ברוחב כמה מטרים - ועל הרכב היה מוטל לדלג על התעלה!

השתאה עוד יותר רבי ירוחם ושאל: הרי מעולם לא למדת לרכוב על סוס! מה קורה כאשר חייל אומר שהוא לא מסוגל לבצע דבר כזה?! הבחור ענה בפשטות: בצד ניצב חייל עם נשק דרוך. המפקד מודיע שכל חייל שלא ימלא את המשימה יקבל כדור בראש - ממילא הוא כבר "ידע" לרכוב ולדהור על התעלה ולעשות כל מה שנצטווה!

היה המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל מספר שרבי ירוחם מאוד התפעל מהסיפור ששמע, ובנה מכוחו יסוד מוסרי: כידוע יש להתקדם בעבודת השם בהדרגה, צעד אחר צעד כדי להצליח, בכל זאת קיים גם מהלך של קפיצה, שהאדם יודע שאם לא יבצע יירה! לדוגמא: אדם שסובל מהתפרצויות זעם יתקשה לתקן זאת בהדרגה, לאמור היום אכעס פעמיים ומחר רק פעם אחת. אלא עלי להחליט שדי! אני חייב להמשיך כי אם לא יורים בי!

וכך, במהלך הזה, ניתן לעיתים לתקן מידה באופן דרמטי ולא בצעידה איטית ומדורגת, ושוב, לא שקפיצה היא הדרך הרגילה לתיקון המידות - אך אסור לשכוח שקיימת גם דרך זו!

(קובץ שיחות - לתתן עליון)

"אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקו"

(יג, ה)

מסופר, כי בכנסיה הגדולה הראשונה שהתכנסו כל גדולי ישראל בשנת תרפ"ג נפגשו הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע והרה"ק בעל ה"אמרי אמת" מגור זי"ע. בשיחה ביניהם הזכיר ה"חפץ חיים" את הפסוק שלפניו והעיר עליו הערה נוקבת:

בחוקי הלשון המילה "אחר" מתייחסת לדבר הסמוך לדבר שלפניו. לעומת זאת המילה "אחרי" מתייחסת לדבר שאינו סמוך ממש, אלא מעט מופלג מן הדבר שלפניו. לאור זאת, יש לתמוה: הלא על האדם להתקרב אל הקב"ה ולא להתרחק, ואם כן היה מן הראוי לכתוב "אחר ה' אלקיכם תלכו", שמשמעותו התקרבות וסמיכות להקב"ה, ולא "אחרי"?

אלא, ביאר ה"חפץ חיים" - לעיתים תוקפות את האדם מחשבות של דיכאון וייאוש. נדמה לו שהוא עומד על סף תהום, רחוק ומרוחק מאביו שבשמים, עד שהוא משוכנע כי הקב"ה לא יעזרוהו בשעת מצוקתו הגדולה. אך גם זה הוא מתכסיסי היצר, המבקש להמיתו, ואין שמץ של אמת ברעיון פסול זה, שכן עד דכדוכה של

"ברכה וקללה למה נאמר, לפי שנא' החיים והמות... הברכה והקללה, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים נלך באיזה מהן שנרצה, ת"ל ובחרת בחיים. משל לאדם שהיה יושב על פרשת דרכים והיו לפניו שני שבילין אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור והיה מודיע את העוברים ואת השבים ואומר להם אתם רואים שביל זה שתחילתו מישור וסופו כשתים ושלוש פסיעות מהלך מישור וסופו לצאת לקוצים ואתם רואים את שביל זה שתחילתו קוצים וסופו כשתים ושלוש פסיעות אתה מהלך בקוצים וסופו לצאת למישור, כך אמר להן משה לישראל אתם רואים הרשעים שהן מצליחים בשנים ושלושה ימים מצליחים בעוה"ז וסופן לידחות באחרונה שנאמר להטיבך באחריתך" (ליקוט שמעוני)

חז"ל גילו לנו בדבריהם סוד גדול, היה אומר הגה"צ רבי נתן וכטפויגל זצ"ל משגיח ישיבת לייקווד: עבודת השם בתחילתה קשה, אולם רק תחילתה קוצים, בתחילה מוכרחים להילחם באי הנעימות והצער שמשולים לקוצים שדוקרים ומפריעים ללכת בשקט, אולם לאחר שלש פסיעות זוכים ללכת במישור דרך העליה לחיים הנצחיים במחיצתו של הקב"ה. לעומת זאת הבוחר בתענוגות עוה"ז ופיתוייו מרגיש בתחילה הנאה, אולם באמת הוא במסלול שמוביל אותו רח"ל לצרות ויסורים עד שמסתכן באבדון הגמור.

לכן הפסוק מדגיש "ובחרת בחיים" אין זו בחירה חד פעמית של פעם בחיים בין שתי דרכים, אלא מצות עשה חיובית לעמוד תמיד נגד הרצון הטבעי ולבחור בכל עת ושעה בדרך החיים. גילו לנו חז"ל שבכל שלבי העליה של האדם הוא נתקל באותם שלש פסיעות ראשונות של קוצים שהוא חייב להתגבר עליהם, לאחר מכן נעלמים הקשיים, ואם לא נעלמים אות הוא שלא לגמרי בחרת.

בפולניה של לפני מלחמת העולם השנייה נאבקו תלמידי הישיבות להשגת פטור מהצבא. אך קרה ובחור גויס בכפייה לשרת מספר שנים בין גויים, חלקם אנטישמים.

כאשר שב גיבור רוח שכזה לישיבת "מיר", שלם בגופו וברוחו, היה המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל מתחקר אותו אודות שירותו לפרטי פרטים, ומאזין בקשב רב לכל מה שסיפר.

פעם חזר בחור מ"חיל הפרשים" ורבי ירוחם תהה כיצד יכולת בתור "ישיבה-בחור" לרכב על סוס?! תיאר הבחור כך: המפקדים

"עשר תעשר את כל תבואת זרעך" (יד, כב)

בגמרא (תענית ט ע"א) מסופר, שפגש רבי יוחנן ילד יתום (היה זה בנו של ריש לקיש) ושאלו מה למדת היום? השיב הינוקא: בחומש דברים את הכתוב "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". שאל הקטן את רבי יוחנן: מה הכפילות במילים "עשר תעשר"? ענה לו רבי יוחנן "עשר" בשביל "שתתעשר"! כמו שכתוב (מלאכי ג, י) "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די".

ומביא שם התוס' מהמדרש (תנחומא ראה): מעשה בעשיר שהיתה לו שדה שהוציאה בכל שנה אלף כור חיטים, והיה מפריש מאה למעשר. קודם מותו הזהיר לבנו שיפריש המעשה כראוי. אולם הבן צרה עינו וקימץ במעשר, עד שלבסוף השדה הוציאה רק מאה כור בבלד, כמו המעשר שבתחילה, כמו שפירש רש"י על הפסוק (במדבר ה, י) "ואיש את קדשיו לו יהיו" - דהיינו 'המעשרות' שאם אינו נותן מעשר, סוף שאין שדהו אלא המעשר בלבד.

בספר ומתוק האור מובא רמז נחמד לכך שהמעשר מביאה את מזלו של האדם: דהתורה אומרת לאדם, תן צדקה, וכמה שתתן - הנתינה תביא לך מזל. איך?

"עשר תעשר" - "עשר" את המילה "תעשר", כלומר: עשירית של האות ת' הוא מ'. עשירית של האות ע' הוא ז'. עשירית של האות ש' הוא ל'. עשירית של האות ר' הוא כ'. קבלנו: "מזלך". כלומר, המעשר - הוא מזלו והצלחתו של האדם!...

על מאמר חז"ל "עשר תעשר בשביל שתתעשר" - שאל הרה"ק רבי נחום מטשרנוביל זי"ע והרי עינו הרואות רבים נותני מעשר

נפש מקבל הקב"ה, האב הרחמן, את בניו ומושיעם בעת צרה, בכל עת ובכל מצב!

וזו כוונת הפסוק: גם כאשר נדמה לאדם שהוא במצב של "אחרי ה' אלקיכם" רחוק ומופלג ממנו, מכל מקום אל יתייאש, אלא יתאמץ גם אז ללכת ולהידבק בשכינה, אף בכוחותיו האחרונים, ואז תבוא לו ישועת ה' כהרף עין.

נענה לו ה"אמרי אמת" והוסיף: ואני אתרץ לכם תירוצי חסידי! "אחרי ה' אלקיכם" - במידה שחושבים שעדיין רחוקים מה', "ובו תדבקון" - דווקא אז אנו זוכים להיות קרובים לו, כי "קרוב ה' לנשברי לב" - למי שלבו נכנע ושובר...

(פנינים)

"כל צפור טהורה תאכלו, וזה אשר לא תאכלו מהם הנשר והפרס והעזניה והראה ואת האיה והדיה למינה" (יד, יא-יג)

בעופות הטמאים נחשב גם עוף ששמו "ראה", ועל העוף הזה אומרים חז"ל (מס' חולין) למה נקרא שמה ראה? מפני שרואה למרחוק, עומדת בבבל ורואה נבלות בא"י.

וקשה, אם לעוף כזה יש ראייה כל כך טובה שמבטה מגיעה לא"י מבבל, למה נחשב בין עופות טמאים?

אלא תירץ הרה"ק מקוצק זי"ע - עוף שרואה רק נבילות - סימן שטמא הוא!...

(הקוצק'ע)

בעומק הפרשה ריתחא דאורייתא

"ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך" (יג, טו)

בסנהדרין מ: יליף מהך קרא שחוקרים את העדים ז' חקי-רות, באיזה חודש ובאיזה יום ובאיזו שעה וכו', ושם מבואר דלחד מ"ד יש עוד חקירה בכמה בשעה.

בתומים [סי' ל סקי"ג] הקשה בזה קושיא גדולה, דהנה חלוקת היום והלילה לי"ב שעות, אינה לא מקרא ולא גמרא ולא יחייב אותו הטבע והחקירה, והרי היא הסכמה בעלמא שהתוכנים מסכימים לחלק היום בזמנים מחולקים ומוגבלים, וחלקו אותו לי"ב חלקים וקראו כל חלק ממנו שעה, ואנו עוד מחלקים כל שעה ושעה לדקות, [ובאור שמח (פ"א עדות ה"ד) כתב על דברי התומים בלשון הזה, שהוא חידוש נפלא ואמיתי].

ומעתה תמה בתומים, דמאחר דחלוקת השעות אינה חלו-קה אמיתית מדאורייתא, א"כ למה הנך ב' חקירות [באיזו שעה ובכמה בשעה] יחשבו כב' חקירות חלוקות, הלא חלו-קה אחת היא באיזה חלק מן היום היה המעשה, והרי היה אפשר לחלק היום לאלף חלקים ולחקרו בחקירה אחת באיזה

חלק מאלו החלקים ראו המעשה שמעידין עליו, וממה דיליף מקרא דיש ז' חקירות מוכרח שבאמת כל חקירה חולקת שם לעצמה, וצ"ע.

ותירץ, דחקירת באיזו שעה ביום, הכוונה בזה היא באיזה חלק מחלקי היום, כי הנה שחרית ובין הערביים ולילה המה ג' חלקים מחלקי היום החלוק בטבע, וא"כ עיקר החקירה מדאורייתא באיזו שעה, הוא להעיד על אחד מאלו ג' הזמנים, ורק דהחכמים הוסיפו להצריך לחקור את העד גם באיזו שעה ביום, כי אחר שהתוכנים המציאו לחלק את היום לי"ב חלקים, הוסיפו חז"ל להחמיר ולחקור גם באיזו שעה ביום.

ונראה להוסיף בביאור דבריו, למש"כ האחרונים דהגדת הזמן [והמקום] אינה רק כהיכי תימצי למען נוכל להזים את העדים [וכדי שתהא זו עדות שאתה יכול להזימה], אלא דמא-חר דילפינן מקרא דבעינן ז' חקירות, הרי דכל החקירות המה חלק מהגדת העדות עצמה, ונמצא דבאמת לא נשלמה הגדה העדות עד שיאמר הגדות אלו, וכל זמן שלא אמר, אין זה עיכוב בקבלת העדות גרידא, אלא שלא נשלמה הגדת העדות כלל.

(חבצלת השרון)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: כשאדם נצרך לבית כסא ברחוב, ומוצא בית כנסת קרוב ומתפנה שם, האם צריך לשלם, לבית כנסת, על השימוש במים ובנייר, או לא.

תשובה: טוב שישלם עבור הנייר, אבל סומכין שאדעתא דהכי נתנוהו.

שאלה: פסק רבינו בשאלה הקודמת שיכול לעשות צרכיו ולהשתמש בלי לשלם, מטעם שבית כסא של בית כנסת נעשה על דעת כן, גם לצורך אנשים מבחוץ. ונסתפקו מהו הדין כשיש ב' בני אדם נצרכים לבית כסא בבית כנסת, אחד ממתפללי בית כנסת (שמשלם דמי חבר) ואחד אדם מבחוץ, האם יש זכות קדימה לאדם שמתפלל בבית כנסת לאדם שבא מבחוץ, או לא.

תשובה: אין נ"מ.

שאלה: אדם שהולך ברחוב ורוצה לשתות, האם מותר לו להכנס לבית כנסת חסידי, (שיש שם תה וקפה) ולשתות, או שזהו גזל.

תשובה: יאמר שם פסוק או ד"ת.

שאלה: אדם שהולך עם ילדיו ברחוב, והילדים רוצים שתיה, האם מותר לו להכנס לבית כנסת ולהכין לכולם שתיה. (והאם תלוי אם אומרים שם תהלים), או לא.

תשובה: מסתמא אין מקפידים, וצ"ע.

(דולק ומשקה)

לרוץ לפניו, הרי אין זה אלא שטות אם הוא מתאוה לכך, ולמה יתנו לו? אלא רואים מכאן, שלשוטה אנו מחויבים למלא גם את שטותו, "כי לספק לשוטה את שטותו גם זה בכלל גמילות חסדים"....

(אוה"ח - המגיד מדובנא - הקוצקר)

"כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצו לאמר פתח תפתח את ידך לאחיך לענין ולאביון בארצך" (טו, יא)

בגמרא (בבא בתרא י א) מסופר: ר' פפא הלך ביחד עם ר' חייא בר רב מדפתי והגיעו לגרם מדרגות והחלו לעלות בו. התחיל לעלות ר' פפא ונפל מדרגה אחת - כך שכמעט נפל ונחבל. אמר לו ר' חייא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו?

וצריך להבין, מניין לר' חייא שהעונש הזה הוא בגלל אי נתינת צדקה?

הסביר הגר"א מוילנא זי"ע שזה מרומז בגנינה של הפסוק הזה "פתח תפתח את ידך לאחיך לענין" - הטעם של "לאחיך לענין" הוא דרגא תביר הדרגא נשברת....

(הגאון מוילנא)

מממונם ולא מתעשרים, אין להם הרבה כסף?

אלא ההסבר הוא, שאין הכוונה לכסף דווקא, כי אם למידת ההסתפקות. הלא מכיון שזכה אדם בה, הריהו העושר האמיתי, כדברי חז"ל: איזהו עשיר השמח בחלקו!...

בשולחן ערוך (סימן תרסח) מובא: שנוהגים בחוץ לארץ לקרוא ביום שמיני עצרת מ"עשר תעשר" מפני שהוא זמן מעשרות ומתנות עניים. אמר על כך הרה"ק רבי יואל מסאטמר זי"ע בדרך צחות: נכון הוא הדבר! כאשר בחוץ לארץ קוראים 'עשר תעשר' עושים בארץ ישראל 'שמחת תורה'....

(פנינים)

"כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון, כי פתח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו" (טו, טז-נ)

כתב ה"אור החיים" הקדוש זי"ע: הדברים נראים לכאורה דברי תימה, בא הכתוב לפרש לקמצן וכילי מדוע אסור לאמץ הלבב, ואומר: "כי פתוח תפתח" וכי זוהי נתינת טעם ללב אטום?

אלא מסביר ה"אור החיים" הקדוש: על ידי שאדם פותח ידו לצדקה פותחים לו ממעל שערי שפע, ככתוב "יש מפזר ונוסף עוד", וכך הוא אם כן הסבר הדברים: "כי", טעם שאמרתי לך לא לאמץ הלב, שכן "פתוח" אפתח לך את אוצרות השפע, אם אתה "תפתח את ידך" - והעבט תעביטנו" - אינך אלא נותן בהלוואה, כי יפרע לך ה' בתוספת מרובה....

מסופר על המגיד מדובנא זי"ע שבא אל גביר למדן לקבל ממנו נדבה עבור פדיון שבויים. קיבל אותו העשיר בסבר פנים יפות ושוחח איתו בדברי תורה. התחיל המגיד לדבר על מצות צדקה וגם העשיר היה אומר כנגדו רעיונות נפלאים בענין זה, המגיד אומר לו חידוש וגם העשיר לא פיגר אחריו. רואה המגיד שאין סוף לעניין, וכי העשיר מבקש להתחמק ממנו ע"י אמירת ד"ת. אמר לו, אספר לך מעשה:

באחת המדינות הרחוקות לא ידעו תושביה על הבצל, ולא ראוהו מעולם. יום אחד בא לשם נודד אחד והביא איתו בצל. אנשי המקום שמחו על זה מאוד, ונתנו לו מטמון כסף בעד הבצל. הם זרעו אותו והתחיל לגדול אצלם בצל. כששמע זאת נודד אחר. לקח עמו 'שום' ונדד למדינה הזאת שגם שום לא היה בה. לא ידעו אנשי המקום מרוב שמחה מה לעשות בו, מה לגמול לו, אמרו: באיזה דבר יקר אפשר לגמול לו תמורת הדבר היקר הזה? החליטו לשלם לו בדבר היקר שיש להם - בבצל....

גם אתה - סיים המגיד מדובנא - מה אתה אומר לי חידושי תורה כנגד חידושי תורה שלי. והלא נאמר: די מחסורו אשר יחסר לו, ולי חסר כסף!...

מסופר שפעם בא רבי אחד אל הרה"ק מקוצק זי"ע וכיבדו הרבי מאוד, וערך סעודה לכבודו. והיה הדבר לפלא בעיני החסידים, כי ידעו שרובם לא מחשיב אותו כל כך....

שאלוהו על כך, והשיב: בגמרא אמרו (כתובות סז) "די מחסורו אשר יחסר לו" - אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. ויש להבין: בשלמא "סוס לרכוב עליו" שכן יש לחשוש שמא עני זה חולה הוא, או בעל מיחושים, ואין לו כח ללכת ברגליו, אבל "עבד

כמדומני, שאני חד בדרא בעיניי אמונה ובטחון. ואני יכול להעיד, שזה לא בא בקלות, ולא בזמן מועט. ברב עמל ויגיעה, ובמשך שנים, אבל "יגיעת ומצאת, תאמיני!"
ואם למדתי תורה הרבה - בתורת האמונה ובטחון - לא אחזיק טובה לעצמי, אלא אספר כיצד הגעתי לכך. ישוטטו רבים ותרבה הדעת, ואהיה ממוכי הרבים!
ידועים דברי רבי ישראל מסלנט זצ"ל בלקח הסיפור מהמדרש (אבות דרבי נתן ו): מה היתה תחילתו של רבי עקיבא. אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא למד כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר: "מי חקק אבן זו?" אמרו לו: "המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. עקיבא, כלום אי אתה קורא (איוב יד, ט): אבנים שחקו מים?" מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו: מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי, שהוא בשר ודם! מיד חזר ללמוד תורה.
מכאן למד רבי ישראל מסלנט זצ"ל שה"רשמים מצטרפים". עוד דרשה ועוד דרשה, עוד שיחה ועוד שיחה, והלב, לב האבן, נסדק ונבקע ונחנק!
וכבר היה מעשה -

אברך עלה לאוטובוס וספר בידו, לקיים מצות "ובלכתך בדרך" (דברים ו, ז) ישב, והגה בספרו.

התישב לידו בחור חילוני, קווצותיו תלתלים. הסתקן, מה הספר הזה. אותיות מרובעות במרכז העמוד, קטנות ומעוגלות מן הצדדים.
הסביר בנועם שזו הגמרא, התורה שבעל פה שנתנה בסיני עם התורה שבכתב, ועל פיה נפסקו דיני השולחן ערוך.

הלה שמע בעיני, וקם לצלצל. היה מעניין, וכאן הוא יורד. ירד, ונעלם מחיי.
החל לב האברך נוקפו: בטול תורה. על מה בלה עשרים דקות בשיחה עם בחור אלמוני, שסביר להניח שלא יראהו עוד. יכול היה לענותו תשובה קצרה ולשוב לתלמודו. עלה אל הסטייפלר זצ"ל, לשאול האם כדן עשה או שעליו לשוב בתשובה.

שמע הסטייפלר, וצדד כדרכו: מצד אחד, ודאי שדבר לא השתנה בארצות חיייו של הלה, אף לא בהשקפת עולמו. מילא, אילו היה לכך המשך, אילו היתה זו הראשונה בסדרת שיחות, ואז שיחה ועוד שיחה, יש להם אפקט מצטבר, כמשל טפות המים. אבל אם מבקש אתה לחקוק באברך, וברשותך טיפה אחת בלבד, חבל עליה, לא תפעל מאומה. מסקנה: מוטב היה ללמוד באותם רגעים.

ומאידך גיסא - כמה טיפות נצרכות, כדי לחקוק באבן? מיליון, נניח.

נפלה על האבן הטיפה הראשונה, ולא פעלה מאומה. אם כן, לכמה טיפות נצרכים עתה? למיליון, אמרנו. כי הראשונה היתה לבטלה.

נפלה הטיפה השנייה, אבל אם הראשונה לא פעלה מאומה נחשבת היא לראשונה, וגם היא לא תפעל דבר. נמצא שהשלישית תהיה הראשונה, וגם היא לא תפעל. אם כן, תחשב הרביעית לראשונה, וכך עד הטיפה המליון.

ועינינו הרואות שמיליון טיפות חורצות - על כרחנו, שהראשונה פעלה משהו, כלשהו -

ואם כן, אין לנו רשות להמנע ממנה, וטוב עשית'... כמה נפלא! והנמשל לעניינו -

אני יודע על מה אתם חושבים שאני חושב, על הדרשות שלי, שלא יתכן שלא יפעלו בי משהו, כלשהו. ועוד דרשה ועוד דרשה -

ובכן, טעות בידיכם. ומדוע, כי יש לי סיפור -

יום אחד פגשתי ברבי שלום שבדרון המגיד הירושלמי הנודע. פנה אלי ואמר לי: "קומט הערט א מעשה - בלילות שבת אני משמיע שיחה על פרשת השבוע בבית הכנסת "זכרון משה" והמקום מלא וגדוש, ברוך השם.

ביום שני אני הולך ברחוב, והרב מבריסק מולי. קדמתי לשלום, ועצר. שאל: "וואס הערט זיך רבי שלום?" מה נשמע אצלך?

עניתי: ברוך השם יום יום!

שאל: על מה היתה הדרשה בליל שבת?

עניתי, בענין פלוני ופלוני.

"ומה אמרתם?" חזרתי: רעיון פלוני ופלוני.

נהרו פניו, שאל: והיה ציבור? אמרתי: "ברוך ה' מלא מפה לפה. כחמש מאות איש כן ירבו" - שאל: "ורבי שלום, גם הוא היה שם?"

אוי, איז דאס געווען א שוים, היתה זו הצלפה!...

מבינים אתם, לכן איני אומר שהשתיינתי, שהתעליתי באמונה ובטחון מהשיחות שאני משמיע... ווער וויסט, מי יודע האם גם אני הייתי שם...

ממה כן, מהיכן הגעתי לדרגתי הגבוהה?

אה, אני שומע כה הרבה דרשות בנידון, בחובת האמונה ותועלת הבטחון, שלא רק חור וחקק נוצר בלב האבן, אם רק אינו צור חלמשי ודאי התפורר כליל!

הן על החזקת מוסדות תורה עלי, ואני נודד מארץ לארץ, מעיר לעיר ומבית לבית, לעורר לבבות ולהתרים. ומצוה גוררת מצוה, אני בא להתרים להחזקת תורה ומוצא עצמי גומל חסד עם בעלי הבית. לא בממון, מאין לי, אבל "מפיוס בדברים" ממש: "תורת

חסד".

כפי הנראה, יש בי משהו שגורם לגבירים לפתוח בפני את הלב, לספר כמה קשה להם. איך שהעסקים לא הולכים, הזמנים קשים, זה לא מה שהיה. והם מתחזקים בעצמם ומחזקים אותי בנטפי אמונה ופסוקי בטחון. שהכל בידי שמים, וארון נושא נושאים, הם היו שמחים להיות השלוחים, אבל אם לא הם יהיה מישוהו אחר, יבוא הנס מכל מקום. לי אינם דואגים, הקב"ה יעזור לי. והלואי שיעזור גם להם. וכשאתה שומע זאת בבית אחד ובבית שני ובבית השלישי, אתה הולך ומתחזק, מתעלה בהתמדה, בלא ספק!

יום אחד הוגדשה הסאה. פתחתי ואמרתי: הנני אומר לכם דבר תורה:

אה, דבר תורה מוכנים הם תמיד לשמוע ולהשמיע! ממש: "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף". אלפי זהב וכסף אינם מוכנים לתת, אבל דבר תורה - תמיד!

אמרתי: בסיום הבריאה - כולל בריאת האדם - נאמר: "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א, לא). כולל כל כוחות האדם. ושאלו במדרש (תנחומא בראשית ז) שהרי יש יצר הרע, יש באדם כוחות שליליים, מידות רעות. ותצו: אמר הקב"ה אתה עושה אותו רע. אין מידה שלא נבראה לתועלת, במקומה ובשעתה, במינון הנכון ולצורך הנכון.

כיון שכן, נשאל רבי ישראל מסלנט זצ"ל, כשאמר (סנהדרין לח ע"א) שאדם הראשון מין היה, נצנצה בו כפירה בחטאו, התעלמות מהבורא והסתמכות על עצמו. הרי שגם זו תכונה מתכונות האדם [ורבי יחזקאל לוינסטויין זצ"ל הוכיח כן מהכתוב: "ולא תתורו אחרי לבבכם" זו מינות (ברכות יב, ע"ב), "אשר אתם זונים אחריהם" (במדבר טו לט)], והלא שלילית היא בתכלית. איך נכללת היא בכלל "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"? הלא חובתנו לבטוח בה', ולדעת שהוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים! הלא זה העיקר הראשון משלושה עשר עיקרי היהדות!

נענה רבי ישראל: תכונה זו נבראה בעבור הזולת, לא עבורנו. כלומר, כשבא אליך עני ומבקש עשרה, וכשמבקשים תמיכתך להחזקת תורה ולומדיה, אל תפלפל בעיניך ותצקצק בלשוניך ותאמר: ה' יעזור לך, והמקום ימלא חסרונו. "שכון ארץ" ליג אין דער ערד, "ורעה אמונה" פאשט זיך מיט אמונה, תברך על הרעה, ותקבלה בשמחה -

לא, אלא התעלם כעת מהבורא, ואדברה, תאמר: 'כחי ועוצם ידי', אם אין אני לו מי לי, ועשה כיכלתך ומעבר לה!

רצונך לתרגל אמונה והסתמכות על הבורא? עשה זאת בעסקיך! אך לא, עולם הפוך רואים אנו.

בעסקים, בכל הכח והמרץ. בכל היכולת, ומעבר לה. ואת הבטחון שומרים עבור הזולת, שהרי גודל המפסיד בדברים יותר מהנותן צדקה. ומעלים עין מדברי המאירי (בבא בתרא ט ע"ב) שזה בתנאי שאין ידו משגת ליתן צדקה...

ולפחות, אם ישתדל ויפעל עבור העני, יסלח לו אם ישתדל ויפעל גם עבור עצמו. וכתוב מפורש הוא, בפרשתנו (דברים טו, י): "נתון תתן לו [לעני] כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך". קודם כל, "נתון תתן לו", ואל תסתפק בהטפות אמונה ובטחון. ואם עשית כן, אזי "כי בגלל הדבר הזה", "דבר" לשון דיבור, אם בנוסף גם חיזוקת אותו בדברים, "אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה" (רש"י) ובנוסף: "יברך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך", ככל שתרבה השתדלות לא תתבע על השתדלות יתרה, אם משתדל אתה גם עבור העניים. אבל אם עבורך תנקוט בהשתדלות ועבורם תסתפק בבטחון, לא תוכל לצפות לברכת שמים!

וידעו הסיפור -

השרף מסטרליסק זצ"ל בא לשבות אצל גיסו ה"אהבת שלום" מקוסוב זצ"ל. המונים נהרו ובאו לשבת המרוממת, ובמוצאי שבת באו להפרד מהרבי מקוסוב במעונו, ומהשרף מסטרליסק באכסניו.

הגיע חוכר פונדק וסיפר לרבי מקוסוב שבשבע הבא עליו לשלם לפרץ את דמי החכירה, אך עקב הוצאותיו על מחלת אשתו אין בידו לשלם. הפרץ עלול להשליכו לבור הכלא ולזרוק את משפחתו מן הפונדק.

אמר לו הרבי: "לך אל גיסי וספר לו על צרתך, אבל תשוב ותספר לי מה אמר".

כעבור שעה קלה שב וסיפר: "גיסו של הרבי ברכני, שה' ישיעני". "אמן, אך שוב ואמור לו בשמי, שבברכה לא תוכל לשלם חובך. ותחזור ותאמר לי מה אמר".

הלך, ושב כעבור שעה קלה. אמר: "גיסו של הרבי אמר, שיזכרני מחר בבוקר, כשיטבול לפני התפילה".

אמר לו הרבי: "אמור לו בשמי, שגם בטבילה לא תוכל לשלם חובך. ותחזור, ותשיבי דבר".

הלך, ושב: "גיסו של הרבי אמר, שיעשה עבורי מה שלא עשה עבור שום אדם בעולם. את זכות הנחת התפילין מחר, יקדיש לישועתי!"

השיבו הרבי: "חזור אליו ואמור לי בשמי, שחוששני שהפרץ לא יקבל זאת כתשלום..."

הלך, ושב כעבור שעה בלויית השרף מסטרליסק, שאמר: "גיסי היקר, מה אוכל עוד לעשות מעבר למה שנישתי: ברכתך, והבטחתי להזכירו בטבילה ובתפילה, אף לזכותו בזכות הנחת התפילין שלי, דבר שמעודי לא עשיתי!"

ענהו הרבי בקוסוב: "הכל טוב ויפה, אבל יהודי זה זקוק לכסף מזומן, בשבוע הקרוב! הקדישו עבורו את הטבילה והתפילה, ואדרבה. אבל לאחר ארוחת הבוקר נצא שנינו ונחזר על פתחי נדיבים, עד שנאסוף עבורו את הסכום הדרוש!"...

והגדת)